

Medeniyet yaklaşımları arasında: ‘Müsbet Hareket’in unsurlarından ‘Müsbet Bakış’ın kaynakları üzerine...

Caner Kutlu

Özet

Her medeniyet insanlığın yeni bir yükselişi ve yeni bir mevki kazanmasıdır. Her medeniyet bir peygamberin izini taşır. Var olan bütün medeniyetlerde bu izi görmek mümkündür. Mehasin-i medeniyet insaniyet-i suğra, din insaniyet-i kübradır. Din bütün insanlığı bir vücut olarak tamamlar. Medeniyet ise bu büyük insanın her bir zaman ve insan ve toplumda tarih içinde tekrar üretilmesidir, bu ise vahyin ışığı altında gelişebilecek ve gölgelerinde şekillenecektir. Bu yazıda din ve medeniyet yaklaşımları ‘Müsbet Bakış’ unsuruyla ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler

Din, medeniyet, nübüvvet, felsefe, tarih, kültür, fitrat

İnsanîyet-i kübra
dindir, çünkü din
bütün insanlığı
bir vücud olarak
tamamlar.
Medenîyet ise bu
büyük insanın
her bir zaman ve
insan ve toplumda
tarih içinde tekrar
üretilmesidir,
bu ise vahyin
ışığı altında
gelişebilecek ve
gölgelerinde
şekillenecektir.

“Bilirsin ki, sigara gibi küçük bir âdeti, küçük bir kavimde büyük bir hâkim, büyük bir himmetle ancak daimi kaldıracabilir. Halbuki bak bu zât, büyük ve çok âdetleri; hem inatçı, mutaassıp büyük kavimlerden, zahiri küçük bir kuvvetle, küçük bir himmetle, az bir zamanda refedip yerlerine öyle secaya-yâtâliyeyi-ki, dem ve damarlarına karışmış derecede- sabit olarak vaz’ ve tesbit eyliyor. Bunun gibi daha pek çok hârika icraatı yapıyor. İşte şu Asr-ı Saadeti görmeyenlere, Ceziret-ülArab’ı gözlerine sokuyoruz. Haydi yüzer feylesofu alsınlar, oraya gitsinler. Yüz sene çalışsınlar. O zâtın, o zamana nisbeten bir senede yaptığının yüzden birisini acaba yapabilirler mi?”

Said Nursi, Sözlür

Din ve medenîyet:

Her medenîyet insanlığın yeni bir yükselişi ve yeni bir mevki kazanmasıdır. Bu nedenle her medenîyet bir peygamberin izini taşır. Bu insanlık tarihi kadar eski bir “süreç”tir. Bunu kabul eden Bediüzzaman Said Nursi’nin şu ifadeleri dikkate değerdir:

“Dehre ve tabayı’-i beşere, damen-i kıyamete kadar hâkim olacak, yalnız âlem-i kevde adalet-i ezeliyenin tecelli ve timsali olan hakikat-ı İslâmiyettir ki, asıl insanîyet-i kübra denilen şey odur.

İnsanîyet-i suğra denilen mehasin-i medenîyet, onun mukaddemesidir. Görülmüyor mu ki: Telahuktanneş’et eden tenevvür-ü efkâr ile toprağa benzeyen evham ve hayalâtıhakaik-i İslâmiyenin omuzu üzerinden hafifletmiştir. Bu hal gösteriyor ki: Nücüm-u sema-yı hidayet olan o hakaik tamamen inkişaf ve tele’lü’ ve lem’a-nisar olacaktır.”¹

İnsanîyet-i kübra dindir, çünkü din bütün insanlığı bir vücud olarak tamamlar. Medenîyet ise bu büyük insanın her bir zaman ve insan ve toplumda tarih içinde tekrar üretilmesidir, bu ise vahyin ışığı altında gelişebilecek ve gölgelerinde şekillenecektir.

“İslâmiyet insanîyet-i kübra ve şeriat medenîyet-i fuzla olduğundan, âlem-i İslâmiyet, medine-i fâzıla-i Eflatuniye olmağa sezâdır.”²

Medenîyet, yaşamak için Kur’an’la ve şeriatıyla bağıni hiç bir zaman koparmamalıdır. Çünkü din hayatın hayatıdır. Hem ruhu hem de esasıdır. Fen ve medenîyet ile din ve ilimlerini birlikte öğretmek, hayat bulacak medenîyet inşasında temel olarak görülmüştür.

Tarih ilk nur, ilk üflenen ruh olan Peygamber Efendimizle (asm) başlamıştır. Tarihin başlangıcı O’nun (asm) yaratılması, tarihin en büyük dönüm noktası O’nun (asm) arza teşrifi, yeryüzünün zirve yaptığı tarih O’nun (asm) asr-ı saadeti, tarihin en büyük olayı ise O’nun (asm) miracıdır.

İnsanın tarihi O’nun (asm) gelişi ile yerini bulmuştur. Hem din hem de insanîyet tamamlanmıştır. Efendimizin gelmesi ile insanlık sınıfı atlamıştır. Arapların bedevilikleri sadece onlara mahsus değildi. O dönem bütün insanlık, mesela Asya ve Avrupa insanîyeti çok daha kötüydü. Batı’nın çok

1. Said Nursi, Muhakemat, Yeni Asya Neşriyat, İst, 1998, s. 33

2. Said Nursi, Tarihçe-i Hayat, Yeni Asya Neşriyat, İst, 1998, s. 65

daha sonra temizlik, kadın hakları gibi medenilikleri İslam'la iletişimin-den sonra bulabildiğini tarih itiraf ediyor. Bediüzzaman, insanlığın geldiği bir neticedir hürriyet ve meşrutiyet, diyor. Bu, elbette nübüvvetin ışığından gelen gölgelerden üretilerek biçim kazanmıştır. Yunan felsefesinden ya da Roma hukukundan değil.

İşte “Veda hutbesi...” Bir nurdur.

Ene, nübüvvet, felsefe ve çağın karmaşası:

Bediüzzaman'ın ene, nübüvvet ve felsefe karşılaştırmaları; bize, gölge-den ışığa karışan bazen berraklaşan, sonra insan benliğinde farklı biçim ve form bulan ve nihayetinde ışık oyunları arasında aslını kaybedip bulan insanlık tarihine odaklamayı ve tek bir kaynağın arılaşmış ışığından tekrar bulmayı öğretmek için çalışıyor. İman medeniyeti, irfan ve ihsanın algıları belirlemesi ile hazır kültür karşısında fitrat ve öz ve cevher bulunarak bir asıl dil ile seslenmeyi amaçlıyor. Kir ve pastan temizlenmiş, böylece kaldığı yerden devam edebilecek yeni bir insanlık...

Bediüzzaman hazır halin karmaşasını şöyle ifade ediyor: “Hristiyanlığın malı olmayan mehasin-i medeniyeti ona mal etmek ve İslâmiyetin düşmanı olan tedenniyi ona dost göstermek, feleğin ters dönmesine delildir.”³

Yani, tarihten neshedilmiş bir din ile tarihe yön vermek geriye gitmektir. Şimdiki yarım medeniyet olan Avrupa, eksik bir medeniyettir. Bediüzzaman, Avrupa medeniyetinin ustası, Endülüs devleti İslamiyesidir, der. Böylece yarım bir devamlılık sağlanabilmiştir ki, bu hayatı da insanlığı da ruhu da yarım bir tarih üretmiştir. Bediüzzaman da “Avrupa ikidir” diyerek buna dikkat çekmiştir.

Batı İslam milletlerini ve diğer kadim medeniyetleri sömürürken, dinlerini ve medeniyetlerini de istifadeye medar görmüş, medeniyetine temel ve basamaklar yapmıştır. Ancak kendi bozulmuş ve çürümüş hurafeleriyle bunları katıştırarak yarım yamalak bir şekilde olduğundan tam medenileşmemiştir. Ruh olmadan, parçalar birleştirilerek bütün olmuyor şüphesiz.

Tarihte de bazı Müslüman felsefeciler bu hatayı, tersten, yapmışlardır. O kadar akıllarındaki ihtişam ve sanatlarındaki yüksekliğe rağmen bazen felsefeye mahkum kaldıklarından medeniyete üstad olmalarıyla birlikte adi mü'min derecesini elde etmekte zorlanmışlardır. Bazen fazla bilmek ve kendi egosu etrafında yaşamak gerçeğe çıkan yolları tıkayabiliyor. İmam-ı Gazali'nin “felsefe-i Yunaniye” ile karışan bazı yaklaşımlara karşı mücadelesi bu sebepten değerlidir.

Ancak bundan sonra İslam medeniyeti tasavvuf üzerinden çoğunlukla görünür olmuştur. Bilim ve düşünce üretiminde önceki verimi sağlayamamışlardır. Cihangir veya mutasavvıf insan modelleri ortaya çıkmıştır. Medrese eğitimi de tekkenin yanında olması gerekirken, gereksiz çatışmaların unsurları haline gelmişlerdir. Gelenek, ayrıştırılma ya da cilalanmaya muhtaçtır. Bediüzzaman'ın Muhakemat'ı, «saykal-ül İslam», yani İslam geleneğinin ayıklanıp saflaştırılması, yani cilalanması çabasının ürünüdür; hem de

“Hristiyanlığın malı olmayan mehasin-i medeniyeti ona mal etmek ve İslâmiyetin düşmanı olan tedenniyi ona dost göstermek, feleğin ters dönmesine delildir.

*Her bir mucize
bir ilmin hedefini
işaret etmesi ile
mümin bilim
adamı imanın
maddi ispatının
peşinde engin
okyanuslarında
hikmet çiçeklerini
toplayacaktır .
İlk dönem İslam
alemindeki
(astronomi ve
matematiği gibi),
üstünlüğünün
sebebi, hem teorik
hem de pratik
seviyenin bu
şekilde belirlenmiş
olmasındandır.*

bizzat uygulamalarını da sonraki eserleri Mesnevi-i Nuriye ve Risale-i Nur külliyyatı içerir.

Bakışlar ve biçimler:

Bediüzzaman Gazali'den yaklaşık bin yıl sonra yeni bir "hüccet'ül İslam" olarak fen ile dinin doğru karşılıklarını tekrar buluşturmayı yeni medeniyetin anahtarı olarak görmüştür. Bunun okulu olarak da Medresetüzzehra'yı başta fikren (en azından zihinlerde) kurmuştur.

Bediüzzaman okuduğu fenlerin Kur'an'a ulaşmaya basamaklar olduğunu söylemiş, Kur'an'ın kâinatı okuduğunu gördüğünü söylemiştir. Böylece felsefecinin egosu etrafında kurduğu uzayı Bediüzzaman Kur'anın sonsuz ve sınırsız bostanındakurmuştur. Burada miracın meyvelerinden ve neticelerinden istifade ile maneviyat alemini de elde edecek kolaylığı yakalayabilecektir.

Müslüman ilim adamı Ay'da mucizenin peşindedir (şakk-ı kamer). NASA uzayda canlı arar, Müslüman miracın izini sürer. Zaman ve mekân sorununu çözdüğü ya da esnetebildiği oranda kazandığı nuraniyet ile ulaşacağı yerleri arttırır. Her bir mucize bir ilmin hedefini işaret etmesi ile mümin bilim adamı imanın maddi ispatının peşinde engin okyanuslarında hikmet çiçeklerini toplayacaktır . İlk dönem İslam alemindeki (astronomi ve matematiği gibi), üstünlüğünün sebebi, hem teorik hem de pratik seviyenin bu şekilde belirlenmiş olmasındandır. Mesela Batı'da teori pratiğe yenilmiştir, menfaat önde ise, yerini başka şeye bırakmaz.

İslam düşüncesindeki "bütüne bakış": Kur'an bir saatçinin saati eline alıp, evirip çevirmesi gibi, kainatın bütünü ve her bir parçasını bir "nazar-ı münezzeh'e muhatap etmiştir, bu aynı zamanda bir "bakışta bütünlük" kazandırmıştır. Bir şeyi umumen görmek, onun dışından da bakmayı gerektirir. Tevhid zaten bu demektir.

Batı'nın yarım medeniyetinin bakışı da yarımıdır. Bu yüzden tehlikelidir. Buna "Romanvari nazar" der ÜstadBediüzzaman. Ayrıntıcıdır, teşhircidir, bütünü kaçıır; evreni kendi enesidir. Bu yüzden evrenseli de benlik ile kurduğu tabiattır. Yine bu yüzden farkı kaçıır, hüsn-ü mücerredini tanımaz. Üstad farkı şöylece ortaya çıkarır:

"Tedkik iki çeşittir:

Biri: gittikçe Nurun ala nur tenevvür eder.

Diğeri gittikçe şubehatınzulümatına düşer.

Mesela tatlı suyun menbaı var. O menbadan binlerce cedavil ve o cedvellerden şubeler teferrü ederek çok yerlerde dolaşır bazı ecza-i aher ile buluşmuş. İşte bir adam menbaı gördü tattı. Hakkalyakinle tatlılığını anlamış. Teşaubatın ittisalini derketmiş. Sonra hangi cedvele yahut herhangi fer'e rastgelse, edna bir emare tatlılığına dair ona kanaat verir. Ta aksi kat'ı bir delil ile tebeyyün edinceye kadar. O vakit "başka madde karışmış" der. Bu nevi nazar ve tedkik imanın kuvvet ve inkişafına yardım eder.

İkinci nazar: Menbadan aşağı inmeye bedel, aşağıda gezer. Bu ise, hangi fer'e rastgelse, acılığına bir emare görse, şüpheyne düşer. Tatlılık için delil-i

kat'i arzu eder. Heyhat! Her yerde burhan ele gelmez. Böyle incecik bir fer'e cesim bir neticeyi bindirmek ister. Gitgide şüphe, emniyetsizlik teza-yud eder.

Hem de akl-ı nazar penceresiyle eşyaya bakar. Halbuki mahal-i iman olan kalp,hads ve ilham gibi isimlerle tabir edilen bir hiss-i sadise-i batınıye ile hakaika bakar ki, enbiyada vahiy o hisse göredir.

Nazar-ı akli kendi desatirinde çok fakirdir ve dardır. Pek çok hakaika karşı kasır olur. Kavrayamadığından "hakikat değil!" der, reddeder."⁴

Tarih olmadan medeniyet olmaz:

"Mantığın mizanıyla tartılmış olan tevârih-i sahihaya kanaat ederiz." diyor Bediüzzaman. Siyer tarihine bağlı bir medeniyet ile felsefe tarihinden ortaya çıkan medeniyet farkı...

İnsanın ve insanlığın tarihi: Şeytanın itirazı, ardından isyanı ve mühlet verilmesi ile zamanın yaratılması ve ispat... İman ve küfrün mücadelesi görünürde cereyan ederken, asıl tarih imanın cismaniyet üzerinde ispat sürecini yazmaktadır. Bediüzzaman'ın dediği gibi tarih O'nun (asm) etrafında bir ispat ile şekillenmektedir:

"... zaman-ı mazi, enbiya ve kütüb ve kâhinlerin rumuz ve telvihatıyla o şems-i hakikatınfecr-i sadıkını göstererek müjdecî ve zaman-ı hal yani asr-ı saadet lisan-ı haliyle tabiat-ı Arabdakiinkılab-ı azîmin ve bedeviyet-i sırttan medeniyet-i mahzanıdef'aten tevellüdünü şahid göstererek nübüvvetini isbat ve zaman-ı müstakbel kendi vukuat ve fununununetvar-ı müdakkikanesiyle onun mevkib-i ikbalini istikbal ve lisan-ı hakîmane ile irşadatına teşekkür..."⁵

İbret almak ve güç almak için geçmişin hadiseleri bilinir ve bilinmelidir. Tarihi geçmişin figürlerini günün aklıyla bugüne getirmek romanvari nazara mahkum etmektir. İspat tek başına bir disiplin işidir. Çok dikkat gerekir. Hayalen o zamana girmek ve işbaşında görmek gerektir. Bunun için bir hayali zaman makinesi ile ceseddentecerrüd etmek evladır. Tarih kitaplarında bir işlev olarak zaman makinesi ile hayalen gidebilmek, ancak tarihi değiştirmeye çalışmamaktır. Hakikatte bu zaten mümkün değildir.

Sanat, bağlamından çıkıp süs unsuru olmuş; şiir, not düşmekten ibaret iken hakikatin yerini almış ise; hikaye hakikate basamak için olmalı iken hakikatin kendisi kabul edilirse... İşte romanvari nazar budur. O halde bugüne sahip olmak tarihi yeniden yazmak demektir. Kişilerin toplumun ve insanlığın tarihini kendi gerçekliğinde yeniden üretir. Bu, karakterleri birer dönüştürme zorunluluğundan da kaynaklanıyor olabilir. Ya da, tarihini romanvarî okumak enaniyetin felsefe ile kurduğu bir hayali evrenselliştir.

Karşıtlık, kişilikler ve münferid olaylar, zaafılar, anlık refleksler ve tepkiler gözlüğüyle okumak... kişilikleri sorgulama, saldırma , taraflar oluşturma, muhalefet ve iktidar ayırımından bakmak... Burada enaniyete bulaşmış

*İbret almak
ve güç almak
için geçmişin
hadiseleri bilinir
ve bilinmelidir.
Tarihi geçmişin
figürlerini
günün aklıyla
bugüne getirmek
romanvari nazara
mahkum etmektir.
İspat tek başına
bir disiplin
işidir. Çok dikkat
gerekir. Hayalen o
zamana girmek ve
işbaşında görmek
gerektir.*

4.Said Nursi, Eski Said Dönemi Eserleri, Rumuz, Yeni Asya Neşriyat, İst, 1998, s. 6

5. Said Nursi, Muhakemat, Yeni Asya Neşriyat, İst, 2012, s. 512

Siyasetin ve dedikodunun dolaştığı dönemlerde en güzeli gerçek tarihi Allah'ın kitabından okumaktır. Kur'an okumak Peygamber hayatlarını olayların tarihi gerçeklerini okuyarak Peygamberlerle bir ünsiyet kurmayı sağlayacaktır. Tarihi tekrar doğru yerine yerleştirecektir.

bir kısım insanlar, örneğin, haddini aşarak, siyer-i Nebi'yi (asm) de romanvari bir insan ilişkileri bağlamında zaaf, hatalar ve insani hırs ve zaviyesi kurularak baktığı durumda... Asr-ı saadete hayalen değil de hakikaten gittiği vehmiyle hakikati değiştirmeye çalışarak sahabelerin ifade ettiği manayı bulamadan bir malumat çöplüğünde dedikodu malzemesi içinde kirleteceklerdir. Sahabe ne demektir, anlamı nedir, müminler için anlamı nedir, yaşananlar bu anlamın neresindedir, hataları neresindedir, kişisel zaaf ve sorunları ne kadar yerindedir...

Bununla ilgili Bediüzzaman'ın Münazarat'ında, Müslümanların mezhebî ayrılıklarının zeminini ifadedeki tarzını dikkate almak gerekir. Yoksa ya ifrat ya da tefrite düşülerek "fırka-i dalleye iltihak etme"yi netice veren düşüşler görülebilir. Halbuki sevgi ve nefret de hadd-i vasat olan sevginin Allah için ve O'na bakan cihetinden yerini bulması, nefretin de en kötüsü acımak, ehli küfür olsa karışmamak, şekline tebarüz etmesi gerekir. Bir hata yüzünden kardeşine, ya da bir İslam kavmi aleyhinde bulunmak ve bunun tarihi altyapısını olaylar üzerinden ve davranışlar bağlamında kurmak büyük bir hatadır, insafsızlıktır.

Siyasetin ve dedikodunun dolaştığı dönemlerde en güzeli gerçek tarihi Allah'ın kitabından okumaktır. Kur'an okumak Peygamber hayatlarını olayların tarihi gerçeklerini okuyarak Peygamberlerle bir ünsiyet kurmayı sağlayacaktır. Tarihi tekrar doğru yerine yerleştirecektir.

Kültür ve fitrat:

Batı, fitri alanından çıkarıp özel ve belirlenmiş ortama çektiği modern insanı kültürize ederek ortaya idealize bir "centilmen" çıkaracaktır.

Salih kul, ihlas, sadakat, doğruluk ile teçhiz edilmiş insanı "roman kişisi"nin "centilmen"ine karşı doğru insanı temsil eder. Kültüre karşı irfan, Don Kişot'a karşı Nasreddin Hoca... Kültürize insan anlayışına karşı Bediüzzaman'ın "medeni mü'min" i gibi...

Kültür çatışması vardır, ancak dil çatışması olmaz. Yok olan dillerin çokluğu bize bunu gösterir; diller savaşmadıkları için eksilirler, takipçileri gidince yok olurlar. Medeniyet de böyle geriler. Çatışma kültürü kültürel ilişkilerde ortaya çıkan bir şeydir. Kültür görünme biçimleri gerektirir. Müslümanlar da medenileşmeden zenginleştiklerinde bu biçimleri kendilerine alarak kullanıyorlar. Sonuçta amaç bir şekilde görünür olmaya dönüşüyor. Şeair kendi mecranın çıkarılıp bir kültür nesnesine çevrilip tektipleştiriliyor. Şeairtektipleştirmekten çok farklı bir şeydir. Bir moda biçimi de olmaz. Şeair imanın ispat sürecinde cismaniyet üzerindeki tecellilerin biçim ve formlarını ifade eder.

Sonuçta, İslam kültürü değil İslam fitratı vardır. İslam güzel ahlaki tamamlamak için vardır. İslam, kültür dini değil, ahlak dinidir. İslam kültürüne tabi değiliz, İslam fitratına tabiyiz. İnsanın tabiatı İslam'ın fitratındadır. Müslüman'ın hedefi kültürlü bir mümin olmak değil, muhlis bir mümin olmaktır. İhlas ve ihsan fitratın yolu demektir.

Bir Türk kültürü , Arap kültürü, İngiliz kültürü olabilir; hatta Hristiyan

kültürü de vardır. Ancak bütün bir İslam kültürü olamaz. Hıristiyanlık artık bir din (ve medeniyet) olmaktan çıktığı için kültür olarak devam ettirmek mümkün olmuştur. İslam'ı da örneğin bir Türk İslam kültürü (Araplarda da örnekleri vardır)olarak üretme ve direktme çabaları olmuş ve bu Türklerle İslam'ı ayırmaya yönelik dönüşlere kadar ileri götürmüştür. İttihad-ı İslâm'ın önündeki en büyük bir engel bu tarz "kültür"ize operasyonlardır.

Kültürpostmodern dönemde insana bir dayatmaya dönüşmüştür. Özel bir alanda, insansız (çünkü insan çoğunlukla bozar (!)) ancak bir kısmı seçkin bir insan olarak üretilen bir üründür. Bunu tüm insanlar bu şekilde ve dozajıyla kullanmalıdır. Fitrat ise Hak tezgahından gelmiştir, kusuru da bir gerçektir ve bununla değerlidir. Traşlanmamış olsa da gerçekliği bu şekilde ortadadır, şeriatın emirleri ile düzeltilir; biçim ve form kazanır. Bu haliyle üzerinde farklı tecellileri gösterebilecektir. Çünkü insanın bir tecelli biçimi olarak, aczı ve kusuruyla Esmanın mükemmelliğine ayna olmaktır. Kültürün ürettiği ideal "traşlanmış" insan kusursuzluğuyla Esmaya "perde" olabilir bir yapıyı arzedebilir.

Kültür yeni haliyle bir çocuğa büyük bir elbiseyi giydirmek gibi, hatta bir erkeğe kadın libası, kadına erkek bıyığı takmak şeklinde bir tavrı dayatacaktır. Yunus Emre: "Ballar balını buldum, kovanım yağma olsun" demişti. Bu tam da meramı anlatan bir sözdür.

Zamanın unutulmaları:

Teknik medeniyet mükemmel hayvanlar üretiyor, dünyanın imarı için kullanıyor. Romanvari insanlar... Esmanın görünen yüzünden çıkarılan sonuçları kullanarak büyük bir makineye dönüştürülen insan eşyanın manasını çözemediğinde büyük teknoloji ve fakat küçük insanîyet ortaya çıkıyor.

Son yüzyılda, fizik öncelikli bilimde meydana gelen hızlı ilerleyiş (doğrusu bu teoride durmak pratikte ilerlemek biçiminde olmuştur) ve takip eden teknoloji ile örneğin dünyanın ve uzayın derinlikleriyle ilgili konuşabiliyor, tarihin milyarlarca yıllık geçmişiyle ilgili konuşabiliyor. Geleceği inşa etmeyi ve bunun için birçok alternatifleri denemeyi ve sayısız deney ve gözlemlerle ömrünü ve servetini harcamayı göze alabiliyor. Bir çok olası senaryoyu önceden gerçekleştirmek için binlerce insanı akıl ve güç birliğine toplayabiliyor. Ancak, vaad edilen ve insanlık tarihi kadar eski olan haşır, ahiret, cennet ve cehennem üzerine düşünmeyi ve araştırmayı akıl edemiyor. Binlerce peygamberin ve onlarca suhuf ve kitabın ayrıntısını verdiği yeni yaşamın ve onların mekanları olan cennet ve cehennem varlığını ve yerini aklına düşüremiyor, arkasından gidemiyor, bir yaklaşım olarak kabul lenemiyor, tarafına geçemiyor, itikad edemiyor.

İnsanı kaderin bir oyuncuğu görüyor ve bu rolden kurtulmanın nafîle çabasına girdiğini düşünüyor. Milyarda bir ihtimalin «ya olursa»sının peşinde yoruluyor; yüzde doksandokuz bir ihtimali unutuyor.

Ülfet perdesi de küfür perdesi gibi gerçeği örtüyor. Mübalağanın, fantazinin doğurduğu örtük bir gerçeklikle insan aklını sıkıştırıyor ve milyarda bire sığıştırıyor. Dünyaya ve uzay-zamana yerleşemeyen insan, olmayacak

Psikoloji insan ilişkisi, madde psikoloji ilişkisi üzerinden üretildiği için; diğer taraftan ahlak toplum ilişkisi, ahlak sosyoloji üzerinde bir medeniyet anlayışı olarak ortaya sürülüyor.

Fazilet medeniyeti güzelahlakla süslenmiş insan... İnsandaki, fitratından gelen siyah noktaların ıslahını esas alır. Romanvari kültür günahları umumileştirerek normalleştirmiştir. Normalleştirme romanvari kültürün ortak düzlemidir. Normalin hadd-i vasatın yerine geçmesi ile, ifrat ve tefridin umumileşerek legalleşmesi sağlanmıştır.

bir ihtimalin peşinde koşuyor, unutmak için bilim yapıyor. Neticesi başıboşluk ve başıbozukluk getiren bir öğrenmenin eşliğinde hiçlik alemlerinin fırtınalarından benliğini ve enanietini (ve de tabiatını) kurtaramıyor.

Psikoloji insan ilişkisi, madde psikoloji ilişkisi üzerinden üretildiği için; diğer taraftan ahlak toplum ilişkisi, ahlak sosyoloji üzerinde bir medeniyet anlayışı olarak ortaya sürülüyor.

Bediüzzaman'ın yenilediği “rabıta-i mevt” prensibi ise hem bir ihlas kavramı olarak psikolojiyi hem de “ahirete imanı” bütün olarak ihlas doktrini içerisinde sosyolojiyi sıfırlayıp yeniden tanımlıyor. Medeniyet “tevhid-i efkar” olarak bütün bir düşünce şeklinde ortaya koyuluyor:

“Ehl-i tevhidin düsturu olan tevhid-i kelime ve zeminin hâsiyeti olan itidal ve t’dil-i mizac ve zamanın ziyası olan tenevvür-ü ezhan ve medeniyetin kanunu olan telahuk-u efkâr ve bedeviyetin lâzımı olan selâmet-i fitrat ve zaruretin semeresi olan hafiflik ve cür’et-i teşebbüs ile mücehhez olan istidad-ı fitridir.”⁶

Fazilet menfaat karşılığı:

Fazilet menfaat kıyaslaması iki toplum anlayışını tam olarak ayırıyor. Bediüzzaman'ın Açıksöz'de yazdığı, yani: “...hedefte menfaat yerine fazilet ki, şe’ni muhabbet ve tecazubtur... (Medresetüzzehra medeniyet, fazilet ilişkisi ortaya konuluyor.)

.. heva yerine hüdadır, şe’ni insanıyeten terakki ve ruhen tekâmüldür... (fen ve felsefe ile dinin birleştirilmesiyle)”

Fazilet medeniyeti güzelahlakla süslenmiş insan... İnsandaki, fitratından gelen siyah noktaların ıslahını esas alır. Romanvari kültür günahları umumileştirerek normalleştirmiştir. Normalleştirme romanvari kültürün ortak düzlemidir. Normalin hadd-i vasatın yerine geçmesi ile, ifrat ve tefridin umumileşerek legalleşmesi sağlanmıştır.

Hakikati ve hikmeti bazen yakalarlar, evet, ancak istikametleri sorunludur. Bu nedenle hakikati çoğu topraktan çıkarır ancak bu kez kendi toprağına karıştırır, her sözü de yeni bir ayrıştırmaya muhtaçtır.

Batıl şeyleri tasvir, safi zihinleri idlâldir ve cerhdır. Ba’dehu cerh ve red ile tedavi ya olur, ya olmaz. Biçare İstanbul mütebayın, dahiyane prensiplerin telkinat-ı musırraneleriyle kabiliyet-i telakkuhiyesini kaybetmiştir. Zihni alüfte olmuştur.

Ahlakın inşası ittihadın önemli bir basamağıdır. Her medeniyetin bir ahlakı vardır. Ahlakın tesisi için de öncelikle Müslümanların zulümden ve zulme uğramaktan kurtulmaları gerekir. Çünkü zulme uğramanın en büyük zararı mazlumun ahlakını bozmasıdır. Masumiyetin kaybolmasına zemin hazırlamasıdır.

Roman medeniyeti zulmü ve ahlaksızlığı konu eder ve meşrulaştırır. Zihne kapı açmak, iradeyi elden almamak Kur’an’ın üslubudur. Hile ile

6.Said Nursi, Muhakemat, Yeni Asya Neşriyat, İst, 1998, s. 37

iradeyi sürüklemek, insanı bir hazan yapırağı gibi etkisizleştirmek romanın ve romanın ürettiğı kültürünsonucudur. Alıştırmak...İttihadın zemini bu yüzden fitrattır, roman ve kültürü değil.

“Ey Padişah (Allah), kapında kul olan Selimî’ye ilimden daha yüksek bir irfan ihsan et. Ona dünya saltanatıyla ilgisi olmayan bir şahlık ihsan et. Asıl şah odur ki, lütfedip ona, sana varan yolu gösteresin.” (Yavuz Sultan Selim)

Cenab-ı Hak (c.c), Şuara suresinde mealen şöyle buyuruyor: Şeytanların kime ineceğini size haber vereyim mi? (Onlar) iftirâya düşkün, çok günahkâr olan herkesin üzerine iner. (Onlar ise şeytanlara) kulak verirler; bunların çoğu da yalancılardır. O şuarâ’ya (şâirlere) gelince, onlara azgınlara uyar. Görmedin mi? Gerçekten onlar (o şâirler) her vâdide şaşkın şaşkındolaşırlar (da her türlü yalan ve çirkin sözü söylerler). Ve doğrusu onlar, yapmayacakları şeyleri söylerler. Ancak îmân edip sâlih ameller işleyenler, Allah’ı çok zikredenler ve kendilerine zulmedildikten sonra (şiiirleriyle) intikamlarını alan (mü’minşâir)lermüstesnâ! Zulmedenler ise, nasıl bir inkılab yerine (dünyadaki hâllerinin zıddına) döneceklerini yakında bilecek(ler)dir.

Zihin mertebelerinde hayale gelenin tasvir edilmesi... tahayyül, tasavvur... Burada süreç bozulursa düzeltmek zordur; yani batılı fazlaca tasvir etmek zihnin çarklarını zamanla bozar, ezer. Hakka giden sürecin akışı zarar görür.

İnsanın aslı olan fitrat, akli olan insaf ile yoğrularak şekli olan irfan ile görünür olabilecektir. Bütünü ifade eden ihsan medeniyet çarşısındaki insan olacaktır. «İşte bu hakiki tevhid, o adama huzurlu bir ispatı tespit eder» dediğı ihsanın bir karşılığı olarak kullanılmalıdır. Peygamber Efendimizin (asm) ihsan için buyurduğı tanımlamanın bir tür tefsiri bu şekilde yapılabilir. BediüzzamanMünazarat’ta bu insanı şu şekilde tasvir eder:

“Eğer İslâmiyet milliyetini ve ittihad-ı İslâmın taşını ve nakşını istersen, işte bak! Hayâ ve hamiyetten neş’et eden civanmerdanehumret ; hürmet ve merhametten tevellüd eden masumane tebessüm; fesahat ve melahattan hasıl olan ruhanî halâvet; aşk-ı şebabîden, şevk-i baharîdenneş’et eden semavî neş’e; hüzn-ü gurubîden, ferah-ı seherîden vücuda gelen melekûti lezzet; hüsn-ü mücerreden, cemal-i mücelladan tecelli eden mukaddes zînet; bir-biri ile imtizac edip, ondan çıkan levn-i nuranî ancak o şark ve garbın kab-ı kavseyini olan kâ’be-i saadetinin tâk-ı muallâsının kavs-i kuzahının elvan-ı seb’asının lacivert levninin timsali, belki şu levnin manzarası bir derece irae edilebilir. Lâkin ittihad, cehl ile olmaz. İttihad, imtizac-ı efkârdır. İmtizac-ı efkâr, marifetin şua’-ı elektrikiyle olur.”⁷

*İnsanın aslı
olan fitrat,
aklı olan insaf
ile yoğrularak
şekli olan irfan
ile görünür
olabilecektir.*

Summary

Every civilization is a new progress and a new position of mankind. Every civilization has the signature of a prophet. It is possible to see this trail in all existing civilizations. Values of civilization are the small step of humanity, religion is the giant leap for mankind. Religion defines all humanity as one complete body. Civilization is the reproduction of this great person along history in every time and every society. And this develops under the light of the divine inspiration. In this article, the of religion and civilization approaches will be handled around the “constructive approach”.

Keywords

Religion, civilization, prophecy, philosophy, history, culture, disposition.

